

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U
THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LUHUHI/THAFAMUHWE 2011

MEMORANDAMU

MARAGA: 100

Memorandamu uyu u na masiatari a 14.

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA (50)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80 – 100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70 – 79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60 – 69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50 – 59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40 – 49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30 – 39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0 – 29%
ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI (NV) (MARAGA: 32)	<u>26 – 32</u> -Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho zwavhuda. -Mihumbulo i a tokonya nahone yo vhibva. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a si na vhukhaki na khathihi, a kumedzeaho.	<u>22½ – 25½</u> - Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho zwavhuda. -Mihumbulo ndi ya ntha, nahone i a takadza. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o lundwaho tshidele, nahone a kumedzeaho.	<u>19½ – 22</u> -Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho. -Mihumbulo ndi i takadzaho, i a tendisea. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o dziaho, a kumedzeaho.	<u>16 – 19</u> -Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho lu fushaho. -Mihumbulo ndi ya nga misi, a i na vhudzivha. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a fushaho, nahone a kumedzeaho.	<u>13 – 15½</u> - Zwi re ngomu zwo di linganela sa zwenzwo, hu na mavhaka a xedzaho vhumani. -Mihumbulo kanzhi ndi yo teaho, fhedzi i a dovholola. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o lundzedzeaho lwo linganelaho nahone a kumedzeaho.	<u>10 – 12½</u> -Zwi re ngomu zwiwe a zwi ho khagala, a zwo ngo farana. -Mihumbulo yo sekana, hunzhi i sokou dovholola. -A hu na vhumani vhu fushaho ha u pulana/ mvetomveto. -Maanea ha ngo bveledzwa nga ndila i kumedzeaho.	<u>0 – 9½</u> - Zwi re ngomu a zwi livhani na thoho na luthihi, a zwo ngo lundzedzana. -Mihumbulo yo tapanyedzwa, yo sokou dovhololwa. - U pulana na/kana mvetomveto a zwiho. -Maanea aya ha nekedzei/kumedzei.

LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 12)	<u>10 – 12</u> -U sumbedza vhudzivha ho goḡombelaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa zwone- zwone. -U shumisa luambo lwa nṱhesa lwa kuambele/ maambele. -Munanguludzo u savhambedzwiho/ wa nṱhesa wa maipfi, zwo vhibva vhukuma. -Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea tshoṱhe ṱhoho ya mafhungo. -A hu na vhukhakhi na vhuthihi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.	<u>8½ – 9½</u> - U sumbedza vhudzivha ho dziaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa hu si na vhukhakhi, u kona u shumisa luambo lwa kuambele/ maambele. -Munanguludzo wa maipfi wo vanganywa lwa vhusiki. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea ṱhoho ya mafhungo. -Hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.	<u>7½ – 8</u> -Hu na vhuṱanzi ha vhudzivha ha luambo. - Luambo na zwiga zwa u vhala hunzhi a zwi na vhukhakhi. - Munanguludzo wa maipfi wo tea tshibveledzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea ṱhoho ya mafhungo. - Kanzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	<u>6 – 7</u> -Huniwe u vhone ha vhudzivha ha luambo zwi hone. -Luambo ndi lwa misi, zwiga zwo shumiswa lu fushaho. -Munanguludzo wa maipfi u a fusha. - Tshitaela, thounu na redzhisitara nga u angaredza zwi ḡi anana na ṱhodea dza ṱhoho ya mafhungo. - Hu ḡi vha na vhukhakhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	<u>5 – 5½</u> -Vhudzivha ha luambo ho sekana. -Luambo a lwo ngo vhibva, na zwiga zwa u vhala huniwe a zwo ngo shumiswa nga ndila yone. -Munanguludzo wa luambo ndi wa fhasi. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwi shaedza ndunzhendunzhe. -Hu na vhukhakhi ho vhalaho naho ho ḡi vha na u vhalulula na u sedzulusa.	<u>4 – 4½</u> -Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea. -Munanguludzo wa maipfi wo shaedzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara a zwo ngo tea. -Ho ḡala vhukhakhi, naho zwo ḡi vhalululwa na u sedzuluswa zwiṱuku.	<u>0 – 3½</u> - Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea tshoṱhe. - Munanguludzo wa maipfi a wo ngo tea na luthihi. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo liana tshoṱhe. - Ho ḡalesa vhukhakhi na ndḡo, nahone a hu vhonali vhuṱanzi ha u vhalulula na u sedzulusa.
--	--	--	---	--	--	--	---

	<u>5 – 6</u>	<u>4½</u>	<u>4</u>	<u>3 – 3½</u>	<u>2½</u>	<u>2</u>	<u>0 – 1½</u>
TSHIVHUMBEO (T) (MARAGA: 6)	-Kubveledzelwe kwo faranaho/lunzhedze aho kwa thoho. -Vhudodombedzi vhu tokonyaho. -Mitāla, dziphara zwo fhatwa lwo faranaho. -Vhulapfu/tshivhalo tsha maipfi zwi elana na ndaela dza thoho.	-Mafhugo o bveledzwa nga ndila yo faranaho. Hu na ndunzhendunzhe. - Mitāla, dziphara zwi i a tevhelelea nahone zwo vangana. -Vhulapfu ho tea.	-Vhunzhi ha zwidodombedzwa zwo bveledzwa. - Mitāla, dziphara zwo fhateā zwavhuḍi. - Vhulapfu ho tea.	-Dziṇwe dza mbuno na zwododombedzwa zwo bveledzwa. - Mitāla, dziphara zwo ḍi khakhea huṇwe, fhedzi maanea a ḍi sala a tshi pfala. -Vhulapfu ho tea.	-Dziṇwe dza dzimbuno dza ndeme dzi hone. - Mitāla, dziphara zwo khakhea, fhedzi mihumbulo i sala i kha ḍi pfala. -Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa.	- U ita a tshi bva kha thoho. -Zwi a konḍa u tevhela vhuṭala ha mafhungo. - Mitāla, dziphara zwi kha vhuimo ha fhasi. - Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa.	-O liana na thoho. - Mitāla, dziphara zwo vhilingana, a zwi tevhelelei. -Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa u fhirisa mpimo.

KHETHEKANYO YA B: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI (30)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80 – 100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70 – 79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60 – 69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50 – 59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40 – 49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30 – 39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0 – 29%
	<u>16 – 20</u>	<u>14 – 15½</u>	<u>12 – 13½</u>	<u>10 – 11½</u>	<u>8 – 9½</u>	<u>6 – 7½</u>	<u>0 – 5½</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 20)	Ndivho yo dziaho tshothe ya thodea dza tshibveledzwa. -U n'wala lwo rombaho/vhibvaho. -U tshimbila kha vhutala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana tshothe, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho ya mafhungo. -Hu na vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto, zwa mbo bveledza tshibveledzwa tshi si na vukhakhi na luthihi, tshi kumedzeaho.	-U na ndivho yavhudi ya thodea dza tshibveledzwa. -U n'wala lwo rombaho/vhibvaho. -U tshimbila kha vhutala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo tandavhudzwa zwavhudisa, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhudi. -O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo lwa nthu vhukuma.	-U na ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U n'wala – u fara vhutala, nahone u tou polika zwituku kha thoho ya mafhungo. -Hunzhi zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, nahone zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhudi. -O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo nga ndila yo dziaho.	-U na ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U n'wala – o di banyana kha thoho, fhedzi a zwi xedzi. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana nga ndila i fushaho, zwi nwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho. -U shumisa mihumbulo u fushaho kha u bveledza thodea dzo teaho dza	-U na ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa. -Vhutala hawe kha u fhindula mushumo uyu vhu sumba ho sekana. -U n'wala – u a xedza vhutala, zwi ambiwaho huiwe zwi ita zwi tshi liana. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwi nwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho linganelaho,	-U na ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibveledzwa. Phindulo yawe kha mushumo uyu i sumbedza hu na u shaedza vhukuma. -U n'wala – u xedza vhutala, na zwi ambiwaho huiwe a zwi tsha pfala. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwi ita zwi tshi liana, zwidodombedzwa zwituku zwi tikedzaho thoho. -U pulana na/kana mvetomveto a zwi fushi. Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhudi.	-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa. -U n'wala – u liana na thoho, zwi ambwaho hunzhi a zwi tsha pfala. Zwi re ngomu na mihumbulo a zwi elani, zwidodombedzwa zwitukutuku zwi tikedzaho thoho. -U pulana na/kana mvetomveto a zwiho. Tshibveledzwa itshi a tshi kumedzei. - A ho ngo shumiswa thodea dzo teaho dza tshivhumbeo.

	-O kona lwa nthesa kha u shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.			tshivhumbeo tsha tshibveledzwa.	tsho faranaho nahone tshi kumedzeaho. -U na muhumbulo wo linganelaho wa thodea dza tshivhumbeo tsha tshibveledzwa-fhedzi hu na u tahedzwa ha zwithu zwa ndeme.	-U shumisa milayo ya tshivhumbeo nga ndila yo khakheaho.	
LUAMBO, TSHITAE LA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 10)	<u>8 – 10</u> - U shumisa zwivhumbeo zwone-zwone zwa girama, nga ndila yone kha tshibveledzwa. -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>7 – 7½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhudi, vhukuma, nahone nga ndila yone. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>6 – 6½</u> -Mushumo wo fhatwa zwavhudi, u a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>5 – 5½</u> -Mushumo wo fhatwa lu fushaho. Vhukhaki vhu re hone a vhu khakhisi nyelelo ya mafhungo. -Ndivho ya maipfi i a fusha zwi tshi kwama ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara zwo tea lu fushaho. -Hu na vhukhaki vhu si vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	<u>4 – 4½</u> -Mushumo wo fhatwa lwo tou linganelaho. Hu na vhukhaki ho vhalahonyana. -Ndivho ya maipfi i fhasi nahone a i tei tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, redzhisitara na thouni zwo tea. -Hu na vhukhaki ho vhalaho nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	<u>3 – 3½</u> -Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwi a konda u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara a zwo ngo tea. - Tshibveledzwa tsho dala vhukhaki, naho ho di vha na u vhalulula na u sedzulusa.	<u>0 – 2½</u> -Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwo riwalwaho zwo vhilingana. -Ndivho ya maipfi i toda ndulamiso zwi hone, nahone a i tei ndivho. -Tshitaela, ndivho na vha tangedzaho mafhungo a zwi anani/tshimbilelani na thoho ya mafhungo. -Ho dalesa vhukhaki na ndado nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.

				-Vhulapfu ho toḁou vha vhu teaho.	-Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhale sa.	-Zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Vhulapfu – Zwo lapfesa/ pfufhifhalesa u fhirisa mpimo.
--	--	--	--	---	--	---------------------------------	--

KHETHEKANYO YA C: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI (20)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80 – 100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70 – 79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60 – 69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50 – 59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40 – 49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30 – 39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0 – 29%
	<u>10½ – 13</u>	<u>9½ – 10</u>	<u>8 – 9</u>	<u>6½ – 7½</u>	<u>5½ – 6</u>	<u>4 – 5</u>	<u>0 – 3½</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 13)	-Nḁivho yo dziaho tshoṱhe ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -Vhuṱwali ho rombaho/dziaho – mugudi u fara vhuṱala hone- hone, ha liani na ṱoho. -Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana tshoṱhe, nahone zwidodombedzwa zwoṱhe zwi tikedza ṱoho. -Vhuṱanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi si na vhukhakhi	-Nḁivho ya vhuḁisa ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -U ṱana vhudzivha ho angalalaho ha vhutsila ha u ṱwala. -Vhuṱwali ho rombaho/dziaho – mugudi u fara vhuṱala hone, ha liani na ṱoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana, zwa ṱandavhudzwa zwavhuḁisa, nahone zwidodombedzwa zwoṱhe zwi tikedza ṱoho.	-Nḁivho yo dziaho ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -U ṱwala – mugudi u fara vhuṱala hone, hu na u liana/xelana zwiṱuku na ṱoho. - Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, zwidodombedzwa zwinzhi zwi tikedza ṱoho. -Hu na vhuṱanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledzaho tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhuḁi. -O shumisa milayo	-Nḁivho i fushaho ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -U ṱwala – mugudi u a xedza vhuṱala fhedzi zwa si khakhise ṱhalutshedzo nga u angaredza. -Zwi re ngomu kha tshibveledzwa na mihumbulo zwo farana lu fushaho, zwiṱwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza ṱoho. -Vhuṱanzi ha u pulana na sedzulusa zwo bveledza tshibveledzwa tshi	-Nḁivho yo linganelaho ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -Phindulo i shaedza vhuṱala. -U ṱwala – mugudi u liana na ṱoho ṱhalutshedzo ya polika huiwe. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwiṱwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza ṱoho. -Vhuṱanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledza tshibveledzwa	-Nḁivho ya fhasi ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -Phindulo kha mushumo uyu i sumbedza vhuṱala vhusekene. -U ṱwala – mugudi u liana na ṱoho, huiwe ṱhalutshedzo ya polika. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwo ngo tou farana, zwidodombedzwa zwiṱuku zwi tikedzaho ṱoho. -A zwi tei	-A hu na ndivho ya ṱoḁea dza tshibveledzwa. -U ṱwala – mugudi u liana na ṱoho, ṱhalutshedzo hunzhi i a xela. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwi yelani, zwidodombedzwa zwiṱukuṱuku zwi tikedzaho ṱoho. -U pulana/ mvetomveto a zwi ho. Tshibveledzwa a tshi kumedzei/ fushi. -Ho ngo shumisa

	na luthihi, nahone tshi kumedzeaho. -O shumisa milayo yothe yo teaho ya tshivhumbeo.	-Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhuḍi, tshi kumedzeaho. -O shumisa milayo ya tshivhumbeo yo teaho nga ndila yavhuḍi vhukuma.	yo teaho ya tshivhumbeo.	fushaho, tshi kumedzeaho. -O shumisa muhumbulo u fushaho wa thodea dza tshivhumbeo.	tsho linganelaho, tshi kumedzeaho. - U na muhumbulo wo linganelaho wa thodea dza tshivhumbeo – hu na huniwe u shaedza.	Luambo lwa Hayani, naho ho pulaniwa na/kana mvetomveto. -Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhuḍi. - O shumisa milayo ya tshivhumbeo nga ndila yo khakheaho.	milayo yo teaho ya tshivhumbeo.
	<u>6 – 7</u>	<u>5 – 5½</u>	<u>4½</u>	<u>3½ – 4</u>	<u>3</u>	<u>2½</u>	<u>0 – 2</u>
LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 7)	-U shumisa zwivhumbeo zwone-zwone zwa luambo kha u riwala tshibveledzwa, nahone zwo fhatwa zwavhuḍi. -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara zwo tea tshothe. -Tshibveledzwa a tshi na vhukhakhi.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhuḍi vhukuma nahone nga ndila yone. -Ndivho ya maipfi hunzhi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara hunzhi zwo tea. -Tshibveledzwa hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u pulana na u	-Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhuḍi, nahone tshi a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara hunzhi zwo tea. -Tshibveledzwa itshi a tshi na vhukhakhi vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa lu fushaho. Vhukhakhi vhu re hone a vhu khakhisi nyelelo ya mafhungo. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara zwi a di fusha. -Tshibveledzwa tshi di vha na vhukhakhi vhu si vhunzhi nga	-Tshibveledzwa tsho fhatwa lwo linganelaho. Hu na vhukhakhi ho vhalaho. -Ndivho ya maipfi yo shaedza nahone a i tei tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara zwo tsela fhasi. -Tshibveledzwa tsho faredza vhukhakhi ho vhalaho nga	-Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila i shaedzaho/ya fhasi, nahone zwi a konda u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa huniwe, nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara a zwo ngo tea. -Tshibveledzwa	-Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila ya fhasi/i shaedzaho vhukuma, nahone zwo vhilingana. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa ho angalalaho vhukuma, nahone a zwo ngo tea ndivho na kathihi. -Tshitaela, thouni na redzhisitara a zwi tshimbilelani na thoho. -Tshibveledzwa tsho dala vhukhakhi

	nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Vhulapfu ho tea.	murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho todou vha ho teaho.	murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	tsho dala vhukhaki, naho ho di vha na u pulana/ sedzuluswa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	vhunzhisa, na ndado i re khagala nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.
--	---	---------------------------------	-------------------	--	---	--	---

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)**MBUDZISO I**

(Vha songo shumisa adendamu iyi kha u maka, kha vha tou i shumisela u engedza ndivho yavho)

- 1.1
  - Muñwali u buletshedza tshithu nga vhudalo.
  - Muñwali u ola tshifanyiso tsha zwine a khou amba ngazwo muhumbuloni wa muvhali.
- 1.2
  - Aya ndi maanea ane muñwali a anetshela tshitori kana zwiwo zwo no bvelelaho.
  - Zwi anetshelwaho zwi tea u kunga na u tendisea.
  - Mafhungo a hone a ñwalwa nga tshifhinga tsho fhelaho.
  - Magumo a songo ðowealeho nahone a fhedza tshitori zwavhudi.
- 1.3
  - Muñwali u vhuisa mihumbulo a i ñea vhudipfi na u nyanyuwa hawe.
  - Muñwali u a dzhia sia.
  - Vhudipfi na u nyanyuwa ndi zwone zwi no dzhielwa ntha.
- 1.4
  - Afha muñwali u vha e na ndila yawe ine a vhona ngayo zwithu.
  - Mihumbulo yawe i tea u vha khagala u bva mathomoni u swika magumoni.
  - Muñwali u sumbedza u imelela liñwe sia.
  - Muñwali u tikedza vhukuma sia line a khou toda li tshi tendiwa.
  - Muñwali u sumbedza vhukhwine ha fhungo line a khou li imelela.
- 1.5
  - A dzhia masia mavhili a khani.
  - Mafhungo a tea u vha a tshi tangedzea.
  - Mbuno dza u ima na u hanedzana na thoho dzi fanela u linganyiswa.
  - Muñwali ha dzhii sia.
  - Muñwali a nga tahisa mihumbulo wawe magumoni.
- 1.6
  - Muñwali a nga disa zwifanyiso zwine muvhali a zwi talela a kona u ñwala maanea ngazwo.
  - Afha hu nga ða mihumbulo minzhi yo fhambanaho nga ha zwifanyiso zwo newaho.
- 1.7
  - Muñwali a nga disa zwifanyiso zwine muvhali a zwi talela a kona u ñwala maanea ngazwo.
  - Afha hu nga ða mihumbulo minzhi yo fhambanaho nga ha zwifanyiso zwo newaho.

- 1.8
- Muniwali a nga disa zwifanyiso zwine muvhali a zwi talela a kona u niwala maanea ngazwo.
  - Afha hu nga da mihumbulo minzhi yo fhambanaho nga ha zwifanyiso zwo newaho.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI ZWIPFUFHI

MBUDZISO 2

2.1 VHURIFHI HA VHUKONANI

Thodea:

- Vhurifhi ha vhukonani vhu na diresi ntihi.
- Vhurifhi ha vhukonani vhu na theshano.
- Vhurifhi ha vhukonani vhu na mathomele.
- Vhu tea u vha na mutumbu.
- Vhu tea u vha na magumo.
- Hu tea u vha na ndunzhendunzhe ya mafhungo u bva mathomoni u swika magumoni.

2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Thodea:

- I tea u vha pfufhi.
- Zwidodombedzwa zwa mabebo na duvha la lufu.
- Zwiinwe zwiga zwa ndeme zwa mufu.
- Zwidodombedzwa nga ha pfunzo na u shela mulenzhe kha u bveledzisa lushaka.
- I tea u amba tshithu nga ha mashaka a tsini e mufu a sia.

2.3 TSHIPITSHI

Thodea:

- Thoho.
- Theshano.
- Mvulatswinga.
- Mutumbu.
- Phendelo.

2.4 INTHAVIYU

Thodea:

- Mbudziso kha dzi vhe pfufhi.
- Hu songo vhudziswa mbudziso mbili kana nnzhi khathihi.
- Phindulo kha i livhane na mbudziso yo newaho.
- Phindulo dzi songo lapfesa.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3****3.1 DAYARI**

Tshivhumbeo:

- Tshifhinga (hune tsha tōdea).
- Duvha.
- Nwedzi.
- Nwaha.
- Zwiitei.
- Tshifhinga.

3.2 GARATA YA THAMBO

Tshivhumbeo:

- Garata ya thambo ndi iwe ndila ine ra i shumisa kha u divhadza vhathu uri vha de zwimimani zwine ra khou vha rambela khazwo.
- Dzi na madzina a vharambiwa.
- Datumu ya duvha la tshimima.
- Tshifhinga tsha u thoma.
- Fhethu hune tshimima tsha khou ya u vha hone.

3.3 NDAELA

Tshivhumbeo:

- Kha i vhe pfufhi.
- I tea u angaredza mulaedza wa ndeme.
- I tea u pfesesea.
- Luambo lwayo lu fanela u kona u swikelelea nga vhathu vhanzhi.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:	20
MARAGAGUTE:	100